ถอดบทเรียนความสำเร็จ
"การขับเคลื่อนสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน ด้วยกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ปี 2563"

กุญแจไขความสำเร็จ 7 ขั้นตอน

อุมาพร สังขฤกษ์
ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี

"SUCCESS"

1 Start

- ตั้งเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ
- ทบทวนสถานการณ์ ทบทวนกรอบการพัฒนางาน วิธีการที่จะไปสู่เป้าหมาย
- สรุปหัวใจสำคัญ ที่จะนำไปสู่การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ คือ การสื่อสารความรู้ด้านสุขภาพ

2 Utilization

ความร่วมมือพัฒนานวัตกรรมด้านการสื่อสารความรู้ด้านสุขภาพ

- ค้นหาผู้เชี่ยวชาญจากภาคีด้านศึกษาธิการและด้านสาธารณสุข จัดตั้งทีมร่วมพัฒนานวัตกรรม
- ร่วมคิดและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารความรู้ดานสุขภาพในโรงเรียน
- นวัตกรรม พัฒนาแผนการสอนความรอบรู้ด้านสุขภาพ ให้เป็น "คู่มือสำเร็จรูป"

"คู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้ โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับครูผู้สอน"

3 Change

บูรณาการองค์ความรู้ด้านสุขภาพเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- บูรณาการการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ Active learning กับแนวคิดกระบวนการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ V-Shape
- V-Shape พัฒนาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน คือ
  - ขั้น 1 กำหนด/บ่งชี้/เสนอปัญหา
  - ขั้น 2 สืบค้นหาความรู้ที่จำเป็น ข้อมูลปัญหา สร้างชิ้นงาน
  - ขั้น 3 เรียนรู้จากตนเองและนำไปประยุกต์ใช้
  - ขั้น 4 ติดตามผลและเผยแพร่ความรู้

4 Categorize

สิ่งที่ทำได้

- บูรณาการองค์ความรู้ด้านสุขภาพเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่องว่าง/อุปสรรค

- แนวคิด HL ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายยังไม่เข้าใจความสำคัญ

5 Evolution

วิวัฒนาการสิ่งใหม่

- ประกาศมาตรการขับเคลื่อนโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บริบทโรงเรียนถิ่นทุรกันดาร
- โรงเรียนถิ่นทุรกันดารทำได้ โรงเรียนทั่วไปก็พัฒนาได้

โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ

6 Synthesis

สังเคราะห์บทเรียนที่มีคุณค่า A B C

- Active policy/Process ผู้บริหารมีนโยบายชัดเจน ให้การสนับสนุนทุกด้าน มองประโยชน์เพื่อเด็กและชุมชน และเป็นตัวอย่างที่ดี
- Build capacity สร้างคุณค่าให้ครู
- Collaborative ภาคีเครือข่าย ชุมชน ร่วมสนับสนุน ร่วมด้วยช่วยกันพัฒนา

7 Success Factor

3 Keys Success Factor

1. สร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายแบบบูรณาการ ทั้งกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมต่อยอด และ ร่วมเรียนรู้ความสำเร็จ
2. วิสัยทัศน์ของผู้นำ/ผู้บริหาร มุมมองเชิงพัฒนา
3. การสร้างคุณค่าให้กับผู้ปฏิบัติ ภาคีเครือข่าย และชุมชน

ถอดบทเรียนความสำเร็จ
"การขับเคลื่อนสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน ด้วยกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ปี 2563"

กุญแจไขความสำเร็จ 7 ขั้นตอน

อุมาพร สังขฤกษ์
ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี

"SUCCESS"

1 Start

- ตั้งเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ
- ทบทวนสถานการณ์ ทบทวนกรอบการพัฒนางาน วิธีการที่จะไปสู่เป้าหมาย
- **สรุปหัวใจสำคัญ** ที่จะนำไปสู่การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ คือ **การสื่อสารความรู้ด้านสุขภาพ**

2 Utilization

ความร่วมมือพัฒนานวัตกรรมด้านการสื่อสารความรู้ด้านสุขภาพ

- ค้นหาผู้เชี่ยวชาญจากภาคีด้านศึกษาธิการและด้านสาธารณสุข จัดตั้งทีมร่วมพัฒนานวัตกรรม
- ร่วมคิดและพัฒนานวัตกรรมการสื่อสารความรู้ดานสุขภาพในโรงเรียน
- **นวัตกรรม** พัฒนาแผนการสอนความรอบรู้ด้านสุขภาพ ให้เป็น **"คู่มือสำเร็จรูป"**

"คู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้ โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับครูผู้สอน"

3 Change

บูรณาการองค์ความรู้ด้านสุขภาพเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- บูรณาการการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบ **Active learning** กับแนวคิดกระบวนการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ **V-Shape**
- **V-Shape** พัฒนาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็น 4 ขั้นตอน คือ
  - ขั้น 1 กำหนด/บ่งชี้/เสนอปัญหา
  - ขั้น 2 สืบค้นหาความรู้ที่จำเป็น ข้อมูลปัญหา สร้างชิ้นงาน
  - ขั้น 3 เรียนรู้จากตนเองและนำไปประยุกต์ใช้
  - ขั้น 4 ติดตามผลและเผยแพร่ความรู้

4 Categorize

สิ่งที่ทำได้

- บูรณาการองค์ความรู้ด้านสุขภาพเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่องว่าง/อุปสรรค

- แนวคิด HL ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย
  กลุ่มเป้าหมายยังไม่เข้าใจความสำคัญ

5 Evolution

วิวัฒนาการสิ่งใหม่

- ประกาศมาตรการขับเคลื่อนโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บริบทโรงเรียนถิ่นทุรกันดาร
- โรงเรียนถิ่นทุรกันดารทำได้ โรงเรียนทั่วไปก็พัฒนาได้

6 Synthesis

สังเคราะห์บทเรียนที่มีคุณค่า A B C

- **Active policy/Process** ผู้บริหารมีนโยบายชัดเจน ให้การสนับสนุนทุกด้าน มองประโยชน์เพื่อเด็กและชุมชน และเป็นตัวอย่างที่ดี
- **Build capacity** สร้างคุณค่าให้ครู
- **Collaborative** ภาคีเครือข่าย ชุมชน ร่วมสนับสนุน ร่วมด้วยช่วยกันพัฒนา

7 Success Factor

3 Keys Success Factor

1. สร้างความร่วมมือภาคีเครือข่ายแบบบูรณาการ ทั้งกระบวนการบริหารจัดการ กระบวนการร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมต่อยอด และ ร่วมเรียนรู้ความสำเร็จ
2. วิสัยทัศน์ของผู้นำ/ผู้บริหาร มุมมองเชิงพัฒนา
3. การสร้างคุณค่าให้กับผู้ปฏิบัติ ภาคีเครือข่าย และชุมชน

บทเรียนความสำเร็จ

“การขับเคลื่อนสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียนด้วยกลยุทธ์ การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ปี 2563”

อุมาพร สังขฤกษ์ และคณะ

ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี

บทนำ

แนวคิดการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน ได้มีการพัฒนามาตั้งแต่ปี 2561 เพื่อเป็นการต่อยอดการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านกระบวนการเพื่อให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในโรงเรียน โดยพบว่า การพัฒนาในเชิงกระบวนการนั้น ยังมีช่องว่างของความรู้ (Gap of knowledge) กล่าวคือ กระบวนการขับเคลื่อนเน้นกลไกเชิงระบบ แต่ไม่ไปสู่ตัวนักเรียน ช่องว่างของการเกิดความรู้ในตนนั้น เป็นปัจจัยสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ การดำเนินงานตามกระบวนการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพสามารถบรรลุความสำเร็จในเชิงกระบวนการ แต่ยังไม่สามารถทำให้นักเรียนบรรลุผลลัพธ์ทางสุขภาพที่ดีได้

จึงได้เกิดกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate School : HLS) ด้วยแนวคิดการสร้างความฉลาดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ในโรงเรียนขึ้น ซึ่งความรอบรู้ด้านสุขภาพเป็นทักษะใหม่ที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง เป็นการสร้างทักษะเพื่อการธำรงรักษาสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืน ตามกระบวนการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพด้วย วีเชฟ (V-shape) ทั้งนี้แบบจำลอง V-shape มี 6 องค์ประกอบ คือ (1)การเข้าถึง (2)การเข้าใจ (3)การโต้ตอบซักถามและแลกเปลี่ยน (4)การตัดสินใจ (5)การเปลี่ยนพฤติกรรม และ (6)การบอกต่อ (วชิระ เพ็งจันทร์,และชะนวนทอง ธนสุกาญจน์, 2560)

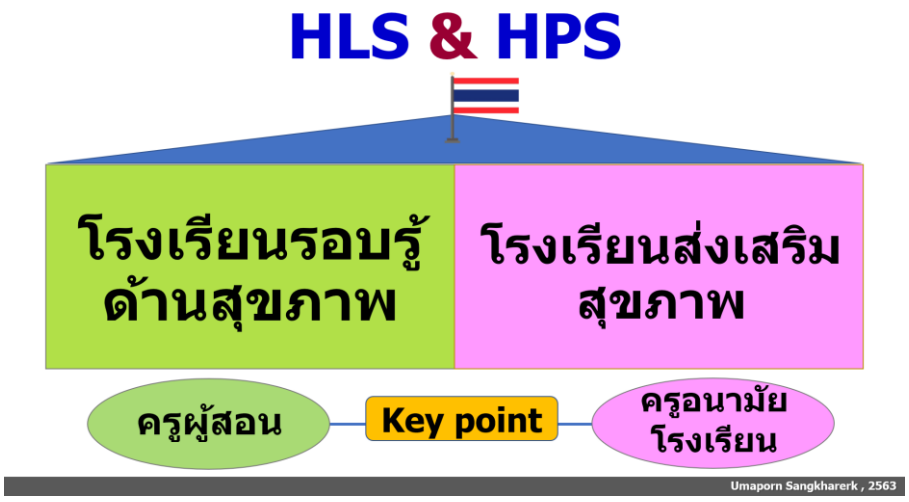

ดังนั้น การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพเด็กวัยเรียนวัยรุ่น จึงจำเป็นต้องดำเนินงานควบคู่ทั้งในด้านกระบวนการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (Health Promoting School : HPS) และ การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate School : HLS) เพื่อการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ตลอดจนการสร้างทักษะสุขภาพที่ดีอย่างยั่งยืน เพื่อสร้างเด็กไทยให้เป็นพลเมืองที่มีสุขภาพดี มีคุณภาพตลอดไป

บทเรียนความสำเร็จ

บทเรียนที่ 1 สร้างความร่วมมือภาคีเครือข่าย พัฒนานวัตกรรมด้านการสอนสร้าง HL

การขับเคลื่อนสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน ด้วยกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate School : HLS) ในเขตสุขภาพที่ 10 โดยศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี ได้มีการดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2562 โดยเริ่มต้นจากการศึกษาทบทวนกรอบการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพที่ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ กระบวนการบริหารจัดการ การสื่อสารความรอบรู้ด้านสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย **จึงสรุปได้ว่า การที่จะสามารถสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียนได้นั้น การสื่อสาร(Communication)ความรู้ด้านสุขภาพกับนักเรียนต่อเนื่อง เป็นหัวใจสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)**

ดังนั้น กระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน จำเป็นต้องบูรณาการองค์ความรู้ด้านสุขภาพผนวกเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ ให้เป็นวิถีการเรียนรู้ปกติของนักเรียนให้ได้ เพื่อให้การสื่อสารองค์ความรู้ด้านสุขภาพในเด็กวัยเรียนวัยรุ่น มีความต่อเนื่องยั่งยืนจนนำไปสู่การมีทักษะสุขภาพและมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม

ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี จึงได้สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานกระทรวงศึกษาธิการในพื้นที่ร่วมพัฒนา **“นวัตกรรมด้านการสอนเพื่อสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ คู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพและป้องกันโรคโควิด-19 สำหรับครูผู้สอน”** โดยทีมพัฒนาแผนการสอนประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทั้งภาคการศึกษาและภาคสาธารณสุข ได้แก่ ศึกษานิเทศก์และผู้แทนครูจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 29 และ นักวิชาการพยาบาลจากงานอนามัยวัยเรียนวัยรุ่น ศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี ร่วมกันพัฒนาแผนการสอนส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพในเด็กวัยเรียนวัยรุ่น บูรณาการเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ปรับปรุงปี 2560) เพื่อให้ครูผู้สอนนำไปใช้ประโยชน์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารองค์ความรู้สร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพให้กับนักเรียนในโรงเรียน ทั้งระดับชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

บทเรียนที่ 2 พัฒนาแผนการสอน ให้เป็นคู่มือสำเร็จรูป (บทเรียนจาก นายเวียงชัย แสงทอง ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ และ ดร.ศิริทัย ธโนปจัย ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ)

การสื่อสารองค์ความรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน ครูจำเป็นต้องมีแผนการสอนหรือแผนจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการสอน มีกระบวนการสื่อสารองค์ความรู้อย่างมีเป้าหมาย ทิศทางชัดเจน และมีประสิทธิภาพ สำหรับแผนการจัดการเรียนรู้องค์ความรู้ด้านสุขภาพ จะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน บูรณาการเนื้อหาองค์ความรู้ด้านสุขภาพสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านกิจกรรมทางกาย ด้านทันตสุขภาพ ด้านเพศวิถี และด้านการป้องกันโควิด-19 เข้ากับเนื้อหาหลักสูตรฯ

หลักสูตรที่พัฒนา ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ 3 ระดับชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (อายุ 7-8 ปี) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (อายุ 10-11 ปี) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (อายุ 13-14 ปี) ทั้งนี้เนื่องจากระดับชั้นเหล่านี้เป็นช่วงวัยที่เป็นช่วงเวลาสำคัญของการเจริญเติบโตของเด็กวัยเรียนวัยรุ่น และยังเป็นช่วงชั้นที่ครูสามารถจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กได้อย่างเต็มที่ โดยไม่กระทบกับการสอบวัดผลทางการศึกษาอื่น หรือ O-net **จัดทำเป็นคู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ครอบคลุมตรงตามองค์ประกอบ ดังนี้**

- **องค์ประกอบด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน** 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ/กระบวนการ (Process) และด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (Attitude)
- **การออกแบบรูปแบบการสอน** ตามหลักการ Active Learning ผนวกกับแนวคิดกระบวนการส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพด้วย V-Shape พัฒนาเป็นขั้นตอนการสอน 4 ขั้นตอน ได้แก่
    - ขั้นที่ 1 การกำหนด/บ่งชี้/เสนอปัญหา
    - ขั้นที่ 2 การสืบค้นหาความรู้ที่จำเป็นหรือข้อมูลของปัญหา สร้างชิ้นงาน
    - ขั้นที่ 3 การเรียนรู้จากตนเองและนำไปประยุกต์ใช้
    - ขั้นที่ 4 การติดตามผลและเผยแพร่ความรู้
- **สามารถใช้ชั่วโมงสอนปกติ**
- **หลักสูตรต้องใช้ง่าย ใช้ดี มีประสิทธิภาพ**
    - ใช้ง่าย คือสามารถใช้สอนในชั่วโมงปกติ สอดคล้องกับหลักสูตรปกติ
    - ใช้ดี คือ กิจกรรมเน้นบูรณาการ ทั้งวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ
    - มีประสิทธิภาพ คือ ผ่านการรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ เป้าหมายทำให้เกิด HL โดยออกแบบกิจกรรมให้นักเรียนสามารถตัดสินใจได้เอง และนำไปเผยแพร่บอกต่อได้

บทเรียนที่ 3 ประกาศมาตรการโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน : บทเรียนความสำเร็จของโรงเรียนในถิ่นทุรกันดาร (บทเรียนจาก ร.ต.อ.นิเชต ฤทธิสิทธิ์ ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองใหญ่ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ)

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองใหญ่ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นโรงเรียนในพื้นที่โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร (กพด.) ตามพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯสยามบรมราชกุมารี และเป็นโรงเรียนนำร่องการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2561 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองใหญ่ได้เป็นพื้นที่สร้างความร่วมมือระหว่างศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี กรมอนามัย และกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ในการร่วมประกาศมาตรการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็น ซึ่งมีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 22 เข้าร่วมทั้งหมด 14 โรงเรียน

โรงเรียนเข้าร่วมประกาศมาตรการโรงเรียนรอบรู้ ด้านสุขภาพ เมื่อวันที่ 9 พ.ย. 2561

หลังจากได้มีการประกาศมาตรการเป็นโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองใหญ่ ได้เข้าร่วมกับศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี พัฒนาแผนการสอนส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพในเด็กวัยเรียนวัยรุ่น บูรณาการเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งตรงกับเป้าหมายหลักการพัฒนางานในโครงการพระราชดำริ(กพด.) เรื่องการส่งเสริมสุขภาพอนามัยเด็กนักเรียน

จึงได้นำแนวทางแผนการสอนมาดำเนินการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน โดยครูอนามัยได้จัดกิจกรรมส่งเสริมส่งเสริมสุขภาพ 3 ด้าน ดังนี้

1. **ด้านโภชนาการ** ครูคัดกรองจำแนกเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ กับเด็กปกติ โดยเด็กที่มีภาวะทุพโภชนาการ จะได้รับการติดโบว์สีแดง แสดงว่าเป็นกลุ่มพิเศษที่จะต้องได้รับนมเสริม 2 แก้ว/วัน
2. **ด้านการเสริมสมรรถภาพทางกาย** ครูจัดกิจกรรมออกกำลังกายด้วยการกระโดดเชือกเพื่อให้นักเรียนมีความสูงตามเกณฑ์ ช่วงเช้า 30 – 45 นาที และช่วงบ่าย 30 – 45 นาที รวมให้ได้ 60 นาที/วัน สำหรับนักเรียนที่ส่วนสูงดีสมส่วน สามารถเลือกกิจกรรมออกกำลังกายตามความชอบและเหมาะสม โดยโรงเรียนจัดสภาพแวดล้อมเหมาะต่อการออกกำลังกายหลายประเภท ให้กับนักเรียน
3. **ด้านทันตสุขภาพ** มีกิจกรรมส่งเสริมการแปรงฟันที่ถูกวิธี และมีการสุ่มตรวจสุขภาพช่องปากตอนเที่ยงหลังการแปรงฟันหลังรับประทานอาหาร โดยครูอนามัยและนักเรียนแกนนำ นอกจากนี้ ยังมีพี่ๆ นักเรียนแกนนำ ทำหน้าที่เป็นดีเจน้อย ให้ความรู้ช่วงพักกลางวัน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากการพัฒนาเป็นโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า ผลลัพธ์ทางสุขภาพของเด็กนักเรียนดีขึ้น โดยภาวะเตี้ยลดลง จากเดิมพบร้อยละ ร้อยละ 8.33 ลดลงเหลือร้อยละ 6.15 ภาวะสูงดีสมส่วนเพิ่มขึ้น จากเดิมร้อยละ 81.25 เพิ่มเป็นร้อยละ 83.33

บทเรียนที่ได้รับคือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เป็นโรงเรียนที่มีต้นทุนน้อย อยู่ในถิ่นทุรกันดาร แต่ยังสามารถดำเนินการพัฒนาเป็นโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพได้ หากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทำได้ โรงเรียนอื่นก็สามารถทำได้แน่นอน **บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร** คือ การมีนโยบายที่ชัดเจน ให้การสนับสนุนในทุกด้าน ทั้งการสนับสนุนให้กำลังใจครู การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่าง ๆ การให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่เด็กและชุมชนจะได้รับ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับครู **สิ่งสำคัญคือ** การสื่อสารกับชุมชนและครอบครัวของนักเรียนให้เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมสนับสนุน มีการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกสัปดาห์ๆละ 1-2 ครั้ง โดยในปี 2562 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านหนองใหญ่ ได้เป็นต้นแบบโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ให้กับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอีก 13 แห่ง

ปัจจัยความสำเร็จ คือ ภาคีเครือข่ายร่วมสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน ชุมชนโดยรอบมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ครูช่วยขับเคลื่อนโดยเฉพาะครูอนามัยเป็นหลักและเข้าถึงชุมชน รวมทั้งเครือข่ายผู้ปกครองร่วมด้วยช่วยกันดูแลเด็ก

บทเรียนที่ 4 ขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ด้วยคู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ : บทเรียนจากการสอนจริง (บทเรียนจาก นายวิชาญ ถิระโคตร ครูโรงเรียนบ้านหนองไข่นก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี)

จุดเริ่มต้นคือการเห็นปัญหาเด็กเตี้ยในโรงเรียน เนื่องจากเป็นครูผู้สอนที่ฝึกนักกีฬาของโรงเรียนด้วย พบว่าเด็กที่เป็นนักกีฬาส่วนใหญ่ตัวไม่สูง ประกอบกับโรงเรียนบ้านหนองไข่นก ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี ให้เข้าร่วมพัฒนาเป็นโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ จึงได้มีโอกาสมาร่วมเป็นทีมพัฒนาแผนการสอนกับศูนย์อนามัยที่ 10 และศึกษานิเทศก์ผู้เชี่ยวชาญ ร่วมกันพัฒนาแผนการสอนส่งเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพในเด็กวัยเรียนวัยรุ่น บูรณาการเข้ากับเนื้อหาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ปรับปรุงปี 2560) **จัดทำเป็น “คู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับครูผู้สอน”**

การออกแบบหน่วยการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ จึงเป็นสิ่งที่ทีมผู้พัฒนาแผนการสอนได้จัดทำขึ้น โดยใช้รูปแบบตามมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้และประเมินผลเป็นขั้นตอนชัดเจน มีการปรับปรุงคู่มือให้มีความสมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนผ่านการรับรองแผนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนนำมาใช้ เพื่อให้เป็นคู่มือหน่วยการเรียนรู้ที่ได้มาตรฐาน สำหรับเป็นเครื่องมือให้ครูผู้สอนทุกโรงเรียน สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้เกิดการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน

โดยเนื้อหาหลักสูตร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วย แผนการสอนเรื่องอาหารและโภชนาการ กิจกรรมทางกาย การดูแลสุขภาพช่องปาก ส่วนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะเพิ่มแผนการสอนเรื่องการส่งเสริมสุขอนามัยทางเพศ โดยคู่มือทั้ง 3 ระดับชั้น จะเพิ่มเรื่องการป้องกัน COVID-19 เข้าไปด้วย

สำหรับโรงเรียนบ้านหนองไข่นก จากที่ได้มีการนำคู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ มาใช้ทดลองสอนเด็กนักเรียนในช่วงระยะเวลา 1 ปี **บทเรียนที่ได้รับ** พบว่า เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้ง่าย สามารถนำไปจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้ในชั่วโมงการสอนปกติ เด็กนักเรียนทุกคนสามารถร่วมเรียนรู้ได้ในกิจกรรมเหมือนกันแม้ว่าจะเป็นเด็กที่มีความบกพร่องด้านการเรียนรู้ เช่น สมาธิสั้น นักเรียนเกิดการช่วยเหลือกันในระหว่างการเรียนรู้ นักเรียนได้ฟัง ถาม อ่าน คิด และเขียน **การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน** คือ กระบวนการจัดการเรียนรู้ตั้งแต่ครั้งแรก ทำให้นักเรียนมีความสนุกกับการเรียนรู้ มีความสนใจ โต้ตอบซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติในแนวทางที่เหมาะสมได้ตามใบงานที่กำหนด เกิดชิ้นงาน ทำให้เห็นการเริ่มมีทักษะทางสุขภาพ และปรับเปลี่ยนด้านพฤติกรรมสุขภาพไปในทิศทางที่ดีขึ้น

ปัจจัยความสำเร็จ คือ การได้รับสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บริหารทุกระดับ ตั้งแต่ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ผู้อำนวยการโรงเรียน รวมถึง การได้รับสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 10 อุบลราชธานี และทีมพัฒนาแผนการสอนทุกท่าน

บทสรุป

คู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญ อันจะนำไปสู่การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน ดังนั้น การพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ จึงจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องมีเครื่องมือสำหรับครูผู้สอน เพื่อใช้ในการสื่อสารองค์ความรู้ด้านสุขภาพ ประกอบกับการดำเนินงานตามองค์ประกอบของการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ กระบวนการบริหารจัดการ การจัดการสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนโรงเรียนจะช่วยให้โรงเรียนพัฒนาสู่การเป็น “โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ” ได้

อย่างไรก็ตาม บทเรียนที่ผ่านมายังพบ **ปัญหาอุปสรรค** ในการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ คือ

- โรงเรียนยังไม่เข้าใจแนวคิดของการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน และไม่ทราบว่ามีคู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ สำหรับครูผู้สอน เป็นเครื่องมือในการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน
- ผู้บริหารของภาคีเครือข่าย ทั้งโรงเรียน ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนา ยังไม่มีโอกาสเข้าถึง ไม่เข้าใจความสำคัญและความจำเป็น ของการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน

ข้อเสนอเชิงนโยบาย จากบทเรียนความสำเร็จการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ มีดังนี้

- **ระดับเขตสุขภาพ โดยศูนย์วิชาการ**

1. สร้างกลไกการสื่อสารนโยบาย เรื่องการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ให้สู่ระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง ใช้วิธีการสื่อสารสาธารณะ เพื่อถ่ายทอดการสังเคราะห์บทเรียนความสำเร็จ ให้ตีแผ่สู่ภาคีเครือข่ายในวงกว้างอย่างรวดเร็ว เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงนโยบาย และเข้าใจความสำคัญ/ความจำเป็นของการพัฒนางาน
2. พัฒนาศักยภาพผู้ฝึกทักษะ Training for Trainer เพื่อสร้างครูในพื้นที่ ให้เป็นผู้ฝึกทักษะการกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในโรงเรียน รวมทั้ง สามารถสอนทักษะการใช้คู่มือการใช้หน่วยการเรียนรู้โรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ ในโรงเรียนได้
3. สร้าง/พัฒนา โมเดล/นวัตกรรม/ชุดความรู้ เกี่ยวกับกลไก/รูปแบบ/กระบวนการ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพเชิงพื้นที่ ให้เกิดความสำเร็จ เป็นต้นแบบและขยายผลความสำเร็จสู่พื้นที่อื่นต่อไป
4. สร้างความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่าย เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม วิทยากรใหม่ๆ เกี่ยวกับการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพสำหรับเด็กวัยเรียนวัยรุ่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา

- **ระดับจังหวัด / พื้นที่**

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการให้เกิดการบูรณาการระหว่างภาคีเครือข่ายศึกษาธิการ สาธารณสุข ท้องถิ่น ในระดับพื้นที่ จังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยมีระบบกำกับติดตาม ประเมินผล และกำหนดเป้าหมายชี้วัดที่ชัดเจน

2. วิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ ประเมินสถานการณ์ และประยุกต์การพัฒนางานให้เหมาะกับกับบริบทในพื้นที่
3. การสื่อสารสาธารณะ เพื่อเผยแพร่นโยบาย บทเรียนความสำเร็จ นำสู่การปฏิบัติในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน
4. เร่งสร้างความตระหนักแก่กลุ่มเป้าหมาย ถึงความสำคัญของการสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในเด็กวัยเรียนวัยรุ่น ปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นหากเกิดการละเลยในการพัฒนางาน
5. ร่วมกับพื้นที่ในการดำเนินการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนช่วยเหลือ ให้การพัฒนางานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและประสบผลสำเร็จ

****